

Гласник ДКВ

ПОДЛИСТАК

ПОЉБА»

ГОДИНА I, БР. 4

ПРОТИВ КРАТКОГ ПАМЋЕЊА?

Мило Председништво,

Из поузданих и проверених извора сам сазнао да је Ласло Вегелу, познатом и признатом књижевнику, у основној хелији друштва, у његовој месној заједници и шире, уручена Октобарска награда Новог Сада, за његов роман (не замерите излапелом пензионеру што не може имена да се сети) овогодишње продукције.

Сећајући се као крвавог и акузаторног противника награда и признања које би се уручивале књижевницима, са територије Новог Сада (о чему ћу касније рећи две три реченице), могу да замислим с каквим је гнушањем он примио ту књижевну награду, као противник истих (мисли се на књижевне награде). Могу да замислим, под каквом је присилом приведен у свечану салу Градске куће, како се знојио и губио свест, док је слушао свечане речи говорника, док су сијалице сијале, а чуо се свечани жамор у свечаној сали. Ух, ух, ух! (Овим »ух!« ја само потенцирам одбојност нашег друга, у атмосфери у којој се нашао, не својом, већ туђом жељом, у чему има много удела прић Бошко Ивков, такође књижевник).

Сад долазе оне реченице, које ће објаснити Ласлово противљење додељивању књижевних награда.

Крајем прошле и почетком ове године, док смо још били чланови Председништва ДКВ, на једном од састанака Председништва покренуто је и питање, зашто се већ неколико година, зауминују књижевници Новог Сада, и тако не стају у свечани ред познатих и признатих људи у свечаној сали Градске скупштине. Поставило се и питање, да ли су књижевничке снаге пресахле, да ли су почеле да се гасе, неповратно, да ли је књижевност изгубила смисао постојања и стављена у запећак, испред реферата, синдикалних, у месним заједницама и шире, и тако даље и томе слично, да скратим причу...

Међу члановима Председништва било их је доста, који су мислили и били убеђени да је било таквих књижевних остварења која су заслуживала награде и признања, а прић Бошко Ивков је био један од тих који је на захтев Председништва пристао да сачини једну информацију, зашто су књижевници зауминути.

Међутим, један од, не би се могло рећи апроксимативних, али би се могло рећи децидираних противника додељивања књижевних награда књижевницима био је Ласло Вегел, у смислу, књижевницима је довољно што им се објављују књиге (мисли се на издавачке радне организације), а не још и да им се за то одају признања и додељују награде које могу да изазову само »контрапродукт«, да забораве да пишу, а сете се да добијају награде.

Мило Председништво,

Поштујући овакав конципирани став, тоталан и когентан, ја сам или сањао или ми је то неко рекао, да је Ласло Вегел, уступио своју награду, слично Бродском, неком социјалистичком дому или манастиру.

Пошто мене живо интересују изузетни догађаји, да ли ћете ме обавестити, било којим путем, да ли је овај мој сан — истина?

Ако то учините, бићу вам неизмерно захваљан, даћу одређену суму новца, да се купи кафа, али никако у било какав »фонд«.

Ваш члан Чоче. Поздрав Председништву, које је као колективни мозак далеко изнад мозга, пензионисаног новинара, Чоча. (1985)

Ђорђија Трипуновић Чоче

ПРЕМИЈЕРА НОВОГ РУКОПИСА РУБЉОВ, ВАСИОНА ДОБРОТЕ

У издању Књижевне заједнице Новог Сада ускоро из штампе излази књига приповедака Драгомира Попновакова под насловом »Приповетке«. Доносимо један одломак преузет из рукописа.

РУБЉОВ, ВАСИОНА

На улазу у Музеј Рубљова, у Москви, једна бабушка узима улазнице које смо јој пружили. »Ајин, два, три, четире...«, мрмља бабушка, а онда и нас прстом пребројава: »ајин, два, три, четире...«. Цепалући улазнице, обазриво нас чушта унутра, дотичући сваког за раме, као да проверава да се у нашој одећи не крије и неко пети. Неповерљива бабушка обавља свој посао ревносно и строго, јер смо странци. Ми се загледамо и осмехујемо што је све то тако у сестрици Русији. Већ на улазу видесмо да је Музеј тих и да ћемо бити међу ретким посетиоцима.

ИЗАБЕРИТЕ ПУБЛИКУ!

Од петка, 4. октобра у подне, у просторијама ДКВ наставља рад трибина »Шта има ново«. Позивамо све чланове који имају нове текстове и желе да их пре објављивања прочитају пред публиком коју сами изаберу, да се јаве канцеларији ДКВ.

Трибина ће се одржавати сваког петка у подне, позиваћемо око 30 људи по предлогу писца-домаћина, а након читања разговараће се о рукопису. Писцима из унутрашњости надокнадићемо путне трошкове.

Са фресака и икона пулсирају минули векови из свих руских манастира и цркава у којима је живописао Рубљов. Ту, на једном месту, може да се види читав његов колоритни наглет, једна васиона благодати, мисаоно и осећајно продуховљена, као и стваралаштво свих школа и живописца који су стварали после Рубљова. Са живописа струји стара Русија, али и светлост Византије, премда ми се у исти мах учинило да сам се у сред Москве нашао пред фрескама из српских манастира из којих запањује анђелска топлина, нежност боја, суптилни лири-

зам словенске душе и изнад свега тиха, стидљива доброта. Узбуђен, мислима у себи: ако Бог буде силазио с неба, вероватно ће сићи да види баш ту доброту на иконама и фрескама Рубљова. Јер, доброта је оно највише што човек на земљи може да оствари. Али, Бог не жури. Да жури већ би сишао. Божје време је непотрошено и Он са временом нема проблема као што имају људи. Зато у одлагању силаска и јесте моћ његова.

А какво је било време у коме је живео и стварао Андреј Рубљов, најоданији слуга Божји? То је данас тешко појмити, најпре зато што је живео у глумом добу Русије, пре шест векова, као лепа и недокучива тајна и што је као уметник, живописац, морао да отрпи многа зла и велике

неправде од примитивних и сујеверних људи. У мојој уобразиљи Рубљов је имао блажено светачко лице и дубоке плаве очи. Говорио је тихо и одмерено, кријући мудрост. Био је доброћудан, стрпљив и увек се лако прилагођавао простим људима. Уврде је опраштао и заборављао, јер је и сам осећао да у његовој мирној души притајено живи нека дивља жестина као изразито својство профаног света. Из такве душе, од леда и ватре, синула је прва звезда на тамном небу Русије, звезда која се одржала у свим историјским менама. И што је Рубљов дуго у времену мртав све више је жив у духу руског народа. Тек овде пред фрескама, у тишини Музеја, полако наслућујем и осећам старо време и у њему полагами ритам човека и природе, човека и историје, човека и религије. У тихом ромону фресака и икона ослушкујем хладни дах манастирске тишине, што је у ствари дах васионе. И управо тај дах ухватио је Андреј Тарковски у свом полаганом филму РУБЉОВ, узбудљивом по тишини и доживљају времена, по светлости и сенкама, по усамљености уметника у глумом добу Русије и њеном великом пространству којим је требало ходати и недељама да сретнеш човека и тако поверујеш да си и сам човек. То је тај филм Тарковског у коме редитељ није хтео да се одлучи ни за какву музику, верујући да ће они који буду умели да гледају филм — чути музику у себи.

ПОЉБА ће редовно као свој подлистак објављивати Гласник ДКВ.

Тај подлистак ће имати у виду искључиво интересе чланова Друштва књижевника Војводине. Дакле, једно непартенициозно гласило замишљено као сервис за писце, као информатор, као прилика да се стекне увид у то шта стварају чланови ДКВ, како живе, са којим проблемима се сусрећу...

Какав Гласник очекује чланове ДКВ? Јавите се писмом, телефоном, телеграмом на адресу: ДКВ, Лазе Телечког 3/1, Нови Сад, тел. 20-133

Драгомир Попноваков

БРАНКОВА НАГРАДА

Награда Друштва књижевника Војводине додељена је равноправно Зорану Ђирићу и Ненаду Шапоњи

Жири »Бранкове награде« Друштва књижевника Војводине донео је одлуку да се награда за најбољу прву књигу на српскохрватском језику младих песника до 30 година за 1991. годину додели Зорану Ђирићу из Ниша и Ненаду Шапоњи из Новог Сада, равноправно. Одлука је донета једногласно, а жири је радио у саставу: Симон Грабовач — председник, Војислав Карановић, Саша Радоњић, Ласло Блашковић, Миодраг Кајтез и Зоран Ђерић. Зоран Ђирић је награђен за књигу »Рио Браво«, а Ненад Шапоња за књигу »Боконда« (обе књиге је издала »Матица српска« из Новог Сада). У образложењу награде истиче се да су у питању две различите поетичке оријентације, подједнако убедљиве, а које су се својим особеностима издвојиле из песничке продукције у периоду између доделе две награде.

ЛАУРЕАТИ »БРАНКОВЕ НАГРАДЕ«

Разговор са Ненадом Шапоњом

Разговор са Зораном Ђирићем

СТВАРНОСТ ОСВЕШЋЕНОСТИ И ЛАКОЋЕ

● Дуго сте присутни у књижевној периодици као књижевни критичар. Пишете углавном о прозним делима и то делима »нових« аутора, писца тзв. постмодерне. Ви, опет, пишете поезију. Прва књига коју сте објавили је песничка.

— Вероватно је у питању диктат случаја. А можда и нешто друго. Рецимо, разбуршаност могућности у контексту онога што постмодерна јесте. Што се тиче »нових« аутора, сасвим је разумљиво да су ми, као »новом« читаоцу, баш они занимљиви, иначе не бих био »нов читалац. Шалу на страну, али истина је да ми у односу на властита сензибилитет одговара читање дела млађе генерације прозних писаца, односно тзв. постмодерниста (као и дела њихових претходника у домаћој и светској књижевности) и да у тим делима налазим могућности за продуктивно читање какво може бити књижевна критика.

УБИЈ СВЕ И ВРАТИ СЕ САМ (INTERVIEW BY WARHOL)

Писарев: Пишеш ли ти поезију или сценарије за филмове; у поднаслову твоје књиге стоји: »књига снимања«?

Ђирић: Је л' ти то покушавао да ме питао да ли сам ја песник или је само у питању постпубертетски метаболизам?

Писарев: Нека ти буде Зоране, да ли си ти песник?

Ђирић: Боже сачувај! Ти си се Ђорђе изгледа сувише уживео у улогу новинара. Ја сам само написао неколико текстова посвећених Коби, а неке сам посветио и мојој мами. Све остало је чисти трач.

Писарев: Да ли ти смета када те ословљавају са »млади песничке јодлујеш ли своју муку«?

Ђирић: Не. Твој цинизам никада неће постати хумор. Чињеница је да су се код нас намножили пацијенти који пишу поезију све у шеснаест, иду околу, рецитију кроз алкохол, тапшу људе по рамену и кажу како

БОКОНДА (одломак)

Лежим и ћутим иза туге твог имена. Ти то само наслућујеш. Знам. Речи нестају из сваког уздаха. Тону у бездану твоје крви. Скривам се лажући сопствене мисли. Распољубени, седимо, пишемо. Обоје. Празног духа и варљиве жеље за написаним. Неколико речи/пауза довољно је за одмор напете руке. Умирује ме страх. Иначе, излануо бих се. Пишем написано. Плачем проплакано. Чему плач?

НЕОГРАНИЧЕНИ ЗЛОЧИН

мајка плаче у кухињи
отац у дневној соби
(заклањајући очи »Политиком«)
постери плачу у купатилу
а ја док трчим
од наше куће од флиперане
на углу

● Та двојна вокација, »изученик« и стваралачка истовремено, чини се да постаје манир савремених књижевника. Како то функционише код вас?

— Ту двојну вокацију бих разликовао у два сегмента. У све учесталију миметизацију књижевнокритичког дискурса кроз само књижевно дело, што понукани Кишовим полемикама и сопственом књижевном-теоријском знагнжељом, чине припадници тзв. генерације младе српске прозе с почетка осамдесетих, у чему као критичар видим једну од добрих околности савремене српске прозе. Други сегмент јесте чињеница да се један део припадника те прозне генерације, као и њихови песнички судругови, подједнако успешно баве и књижевном критиком. А о томе зашто се људи баве различитим стварима, конкретно, зашто имају »двоструку вокацију«, може се разговарати из најмање две перспективе. Или је у питању мањак, једног или другог, или пак, вишак, једног или другог. Односно, или писцу мањка стваралачке енергије у једној врсти делатности на тај свој мањак компензира, каткад и надокнађује, преласком у другу вокацију, или је у питању стваралачки сувишак који се из једне области прелива у другу.

● Бранкова награда?

— Бранкова награда, као и највећи број књижевних и иних награда, изазива код онога који је њен тренутни лауреат различите комплексне емоције. Ова половина овогодишњег лауреата би своје садашње емоције (у најповршнијем дискурсу, какав је нужен због простора и природе медија у коме тече овај разговор) категорисала у три групе. Прва се одређује пијететом према песнику чије име награда носи према човеку чија се романтичарска занесеност феноменом живота налази и у баштини поетске авантуре у којој учествујем, или бар мислим да учествујем. Друга група емоција проистиче из чињенице да је литерарна (уопште, бивствујућа) самосвест оно што подређује себи све, па и награде, ма које да су врсте. У том контексту, највећи корисник добитник награде јесте сама књига, односно њена могућа појачана рецепцибилност. Личност аутора тешко да са свим тим још има везе.

мрзе поезију јер је свако пише. Очигледно је да се поезија данас доживљава као универзална терапија и ту више дијагнозе нису важне. Принципи пражњења и пуњења, кодирања и декодирања, мутирали су у вапшарски каледоскоп. А таква сцена је чак и за шизофренију превелики изазов.

Писарев: Књига се зове »Рио Браво«, претпостављам да је у питању својеврсни омаж истоименом вестерну Хауарда Хокса?

Ђирић: Браво, Ђорђе! Ето шта значи кад књижевни сладкоусац води културну рубрику. Мада ја знам да потајно још увек читаш стрипове.

Писарев: Као да си ти бољи?

Ђирић: Гори. Много гори. Ја сам безнадежан слушај што се тиче стрипова. Имам најбољу колекцију Гошинија у граду. И, ево, признају ти, моја нова књига »РЕМИХ«, која је управо изашла из штампе, бави се баш тим суштинским питањем, а то је: како написати стрип у деведесетим. Не сценарио за стрип већ стрип.

Писарев: Хајде сад нешто о односу поезије и прозе...

Ђирић: То би требало да буде полни однос, анале подврсте, али није јер је оптерећен перверзном потребом интелектуалаца да од свега праве дебатни клуб. Наравно, жанрови се морају поштовати — али како? Тако што их разбијаш изнутра, клањајући се традицији. Сваку реченицу канонизујеш тако да и тзв. књижевни аналитичари дигну руке од »ишчитивања« и претворе се у обичне читаоце. Ако то успеш — онда си победио! Е, сад, проза је сочна, приземна форма у којој размена енергије мора да подсећа на живот. Проза је фајтерска доколица, док је поезија више физиолошка, у поезији се више напињеш а мање делааш.

Писарев: Бранкова награда у твојим рукама, сцена из неке мелодраме?

Ђирић: Ово је пригодан разговор и нећемо да претерујемо. Мада, морам да признам, док сам исписивао текстове из »РЕМИХА« осећао сам се као Арт Блејки на почетку неког нем-сејшна, када ставља четкице у тоболце, прекрсти се бубњарским палицама и каже: »Желим да убијем певања«.

КАКО РАЗВЕСЕЛИТИ КЊИЖЕВНОСТ

Овогодишњи Стражиловски сусрети који се већ традиционално одвијају у Новом Саду у организацији Друштва књижевника Војводине, имали су помало веселу тему *»Како развеселити књижевност«*. Наравно, тема је задана пре више месеци када, ипак, скоро нико од нас није могао ни претпоставити да ће стварност ескалirati насиљем и злом у толикој мери да ће се ова тема учинити помало неукусна. И поред тога, или управо због тога, они учесници који су дошли из (наше) крње Југославије, потрудили су се да покажу како је време за књижевност увек добро, и како, заправо, треба чинити баш оне ствари које би непријатељ желео да не чините, како то каже Милорад Павић. Био је то пријатан сусрет књижевних пријатеља који су се злу супротставили леним речима, а на насиље одговорили храбрим смехом достојанственог човека.

Мирослав Егерић

ДА ЛИ ЈЕ ХУМОР МОРАЛАН СТАВ?

Стражиловски сусрети бејаху југословенски књижевни сусрети, а сада су то онолико колико Југославије има. Дакле, веома мало. Некада понос за оне који су веровали у заједнички демократски разум, у право на критику, у слободу и демократију, они су данас, виђени из тог аспекта, меланхолија на рушевинама једне велике а упропаћене идеје.

Међутим, држимо да овим сусретима, свему упркос, има места. Ако нису југословенски у жељеном смислу, они су стражиловски. Ако Стражилово узмемо као метафору вечите свежине света, то јест поезије, као нерушиву способност духа да душе тамо где хоће и колико жели, онда, чак и данас, у времена смутна и неспокојна, има места том племенитом поверењу у морал поезије, у морал ведрог знања које додиче са њених изворишта, здраве, нормалне неопходности да људи културе виде и чују једни друге, да њихови гласови не буду заглужени суморним дегонацијама са ратишта.

Зато постављајући данас питање — у оквиру теме *Како, развеселити књижевност* — да ли је хумор моралан став, у време сабласних ратних призора, вести са бојишта и стрепње пред ланима који долазе, ми одговарамо, свесни ризика свих коначних одговора, сваке једнозначне афирмације: да, хумор је моралан став, јер је у непосредном сусрету поезије и јер је отпор кратком памћењу и, још битније, јер је хумор отпор репресивним видовима људске судбине.

Отуда наслов наших овогодишњих, Стражиловских разговора *Како развеселити књижевност* у другој артикулацији може да гласи: како вратити човеку древно право, којим се разликује од анималног света, да се смеје оном што је апсурдно, алогично, тиранијама лажи, обрасцима озбиљности који чувају статични поредак света, пировима лажне озбиљности која тежи да постане унутарње својство човека и потисне духовну пренициљивост из које долази сав хумор и слобода коју он собом носи и храни.

Даме и господо, пријатељи, припадници стражиловског братства: Ми сви данас знамо много више но раније; много болније, неизлечивије, колико су нам штете нанели они који су хтели да знају све, да одлучују о свему, да буду алфа и омега нашег живота. Деценије живота проведене са њима и под њима, резултирале су овим што имамо пред очима ових месеци, дана. Како развеселити књижевност, по нама, води ка једном од најбитнијих питања нашег живота: како ослободити прави извор речи, како реч учинити наивном, прворођеном, достојном поштовања и поверења, скинути са ње гумене опне и заштитке, како учинити да реч буде мост и спона а не упутство за укидање Друге речи и другог човека који је њен носилац.

Хумор је функција хуманума претежно интелектуална; ведрина књижевности коју дозивамо и насловом своје теме за Стражиловске сусрете, разуме се, није сва књижевност, али је она врста књижевности која снажи постојање надмоћношћу духа над чињеницом, игром над фаталношћу. Постоје у историјском процесу смењивања појасева зла и добра; на жалост, ови други су ређи, али свест људи о њима може да буде чинилац њиховог умножавања.

Без уметности, без игре, знамо добро, свет би био незнатно досадан; у самом језгру духа игре налазе се fine, племените наслагe хумора, духовне ведрине, ироније која цакали над људским поразима и победама и, гледана из тог аспекта, весела, ведрa књижевност јесте оно зрно соли без којег би живот одиста био ружан сан који прекраћујемо спавањем.

Ми, разуме се, не пристајемо на ружан сан, нећемо јела без соли, нећемо сиво, угнуте видике. Бесмртни Бранко, лирски апологет Стражилова, написао је: *Боље чедо и прејаволасто, нег богалче и слепо и кљасте*. Ми смо дакле за књижевност која разуме дубље значење тих стихова.

Поздрављајући вас данас, у име Друштва књижевника Војводине, знајући истовремено да сваки од нас на свој начин живи и мисли драму наше земље у овим данима, ја вас молим да нашем настојању да се и у овом времену понашамо као нормални и културни људи, приложите, сваки по својој мери, онолико колико је неоподно да би нам даља сусретања била лишена оптерећења под којима данас живимо. Допустите да, на крају, наведем мисао нашег духовног пастира Патријарха господина Павла који је једном пригодно рекао: *Ако не можемо да живимо као браћа, то нам не смета да живимо као људи*.

Надам се да делите наше уверење да је та мисао не само умна већ и терапијски неопходна.
Хвала Вам на пажњи и стрпљењу.

Сава Дамјанов

ПРОЗНИ СО(М)НЕТ О ВЕСЕЛОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

— спеван у четрнаест верстах...

1. Никада не пиши весело! Глуми свету патетику, глуми сопствену смрт, глуми савест епохе. Одглуми самога себе, то јест Неког Другог...
2. Схвати: књижевност је игра, и то не бојанска. Коначно схвати: она је стаклена кол-герла, која анимира госте. Књижевност је за тебе, дакле, све оно што није за друге...
3. У том смислу Текст представља супер журку, на којој свако хвата оно што сам хоће: неко опандркне рибу, неко опандркне пиће, а неко и једно и друго...
4. Јер, реч је о ка(н)тарзи: рођени у знаку Ваге знају шта је Кантар, а зодијачки патници пример су хуморне ка(н)тарзе...
5. Ово је већ друга (Ката)строфа со(м)нета: Ката је појела строфу, сом се нета те нета, а веселе књижевности нигде (пardon, осим у Ремек-делу)...
6. А аутор Ремек-дела, онај што ово пише, избачен је из куће смеха, пошто је непријатељу одао страшну паролу: *»Смрт озбиљности — слобода осмеу«* (посебно љупком, женском)...
7. Седма верста је танка: Дамјанов узима годишњи одмор од Текста и испија флашу пива...
8. Јер, да би се развеселила књижевност, нужно је обиље пива (за невољу, може и вино), нужно су бујне груди (за невољу, може и мушке), нужно је бити луд (за невољу, може хомо-луденс)...
9. Сад долазе два терцета: као у сваком со(м)нету, они су антитеза, односно истинска поента, односно бриљантна блента...
10. Дакле, ваља нам писати тужно, по потреби с ангажманом, држати се крупних тема (као пијанац плота), мрчити хартију пером...
11. Претходна верста недвосмислено каже како написати Срање, то врхунско метафизичко стање, илити знање-имање, то јест све мање и мање...
12. Доиста, постоји ли весела књижевност и која је њена сврха? Постоји ли, или је небиће, оно што минус-поступак зову?...
13. Може ли књижевност, жели ли весела бити, може ли да се прави од брашна, од папрених шкембића, од ногица у сафту, од пихтија (које највише волим), од прженог младог кромпира, од разноврсних пита (зељаница, гибаница, савијача, преклапача, солјеница, товљеница, богомољка, нимфоманка Анка)?...
14. Одговор на дата питања мање је него јасан: њега је одсањао Пост-Дамјанов у једном свом роману, који је сасвим скромно назвао: *Ремек-дело*, дакле јело, дакле бело, дакле смело, дакле весело!...

Давид Албахари

КАКО РАЗВЕСЕЛИТИ КЊИЖЕВНОСТ (збрчкани есеј)

Први одговор је најједноставнији: ослободити је писаца. Ако је свет само мехур а књижевност тек кап преостале сапунице, писци су мајушна створења која једино под микроскопом стичу колико-толико препознатљиве одлике. Чак и у тој метафори они нису потребни капи течности која их храни. Писци су паразити, пролазна напаст; књижевност је вечна, довољно дебела, и може да истраје као камила у пустињи.

**

Следеће питање је: *Како се ослободити писаца?* Ту већ постоји више могућности, од баналних удараца у плексус до развијања вештачке интелигенције, способне да самостално, без топле човекове руке

и надахнуте свести, производи прости, простопроширене и сложене реченице које нико неће моћи да разликује од људских реченица. Све је то, уосталом, већ испробано: књижевност је безброј пута тукла писце управо њиховим оружјем и претварала се, упркос свих њиховим настојањима, у смешне реалистичке или постмодерне смеше, или пак, уз помоћ машина, живав сој и потребна је изузетна домишљатост да се бар ућуткају, ако већ не могу сасвим да се елиминирају. Један од најсигурнијих начина за то, што је сама књижевност одавно схватила и навелико се тиме користи, јесте употреба идеологије, тог дивног модрног кукавичјег јајета. Модра боја је мој оригинални допринос горе наведеној идеји.

**

Елем, тако писци седе и смишљају начине да овај свет учине бољим. Један би почео од темеља; други би на постојећим темељима саградио нове зидове; трећи размишља о великим прозорима, без завеса, кроз које пуца видик; четврти би све распарао и онда од уредно смотаних клупчади исплео ново ткање; пети би све свео на ситне, накнадне интервенције: цвет изнад портала, пукотину подно душе, мостић на речници. А у речници — рибица!

**

Прича се да је један јапански индустријалац трагао по свим блискоисточним и европским бурдџима за посебном женом. Требао је да буде висока 190 сантиметара а тешка 30 килограма. Напокон је проналази, убацује је у свој приватни млазњак, и лети с њом у Токио. На аеродрому га чека његова лимузина. Они ускачу у њу и вратоломно брзином јуре до његове палате. Одводи је у дневну собу и каже јој да се свуче, док он излеће из собе. Мало после доводи свог четворогодишњег сина и, показујући гомилу костију у затегнутој женској кожи, каже му: »Видиш шта ће ти се десити ако не будеш пио млеко!«

**

Овај виц сам преписао из веома озбиљног текста Питера Фарба о хумору (Петер Фарб, »Speaking Seriously About Humor«, Massachusetts Review, зима 1981), у којем он, авај, приказује сву рационалност наших покушаја да искочимо из рационалног, Фарб подсећа да људи причају вицове још од времена када је Бог саопштио Аврахаму да ће он и Сара добити мушког потомка. »Тада«, пише у Постању (17,17), »паде Аврахам ничице, и насмија се говорећи у срцу својем: еда ће се човјеку од сто година родити син? Еда ће жена од деведесет година родити?« И када им се касније доиста роди син, Аврахам ће му наденути име Јицхак, што значи »смех« или »он се смеје«. Оно што је овде занимљиво, а што Фарб не помиње, јесте да је Јицхак, како се обично тумачи, добио такво име зато што се Сара насмејала (сahaka на хебрејском) на исту шалу у наредном, осамнаестом поглављу. Када се Аврахам насмејао, Бог му саопштава неке чињенице али га не грди. А када се Сара насмеје, Бог јој шаље прекор преко Аврахама, и Сара се, изричито стоји у Постању, због тога »уплаши«. Феминисткиње би свакако требало да се позабаве том разликом у Бојјем реаговању, и можда чак да поставе захтев за исправљање библијског текста или бар за убацивање једне фусноге. Непобитна, међутим, остаје могућност да виц — односно, хумор — буде страхан. Сара само увиђа оно што ће много година касније написати, ако се не варам. Ричард Бротиген: На крају речи, неко је увек мртав.

(одломак)

Велмир Турдус Казимир РАТНИ ИЗВЕШТАЈ

Драги генерале, овде је много комараца крвопија, пијавица и крпеља. Време је спарно. Ситуација стабилна. Снабдевање очајно. Исхрањујемо се ловом и риболовом. Сваког дана проналазимо залутахла говеда и подивљале свиње. Има и живине: гусака, патка и влажних кокошака. Деверика, бела риба, караш и остала ситнурија гризе као луда. Сомова, за сада, нема. Ту и тамо кечига и штучка. Шаране ловимо мрежама. Смућ је још увек редак. Јаја ни за лек. Млеко се брзо укврпа а и нема ко да га скупља. Шећер се уквасио а жито надуло. Јебу нас складишта.

Постоје три велике несреће за наше храбре борце. И то овим редом: со, дуван и дезерт. Знам добро колико сам далеко од нашег мора и Тузле али ми ипак није јасно како се не може одвојити понека врећа за нас овде. Иста је ствар и са дуваном. Ако је Коба могао да отме цео воз са влатом за Лењина како то да се не може зауставити један једини камион Малборка. (Немојте погрешно да ме схватити да смо ми бесни и да пушимо искључиво Малбор — то је више стилска фигура). Што се тиче дезерта ту смо заиста повређени. Зар земља са толико репе и сусана не може да припреми за своје браниоце две-три тоне алве?

(...)

Ја, са своје стране, колико год водим рачуна о исхрани и моралу у нашим јединицама стално понављам вашу изреку да је наша култура тромблон наше борбе. То се, у овим условима борбе, показало сасвим тачним.

Све ово, претходно изнето, јасно говори да је ситуација на терену и у првим борбеним редовима добра. Оно што је централни проблем у овом часу више нису ни ресурси, ни одлучност, ни борбена ос-

пособљеност, ни морал, ни наоружање, већ генерална стратегија борбе. Ми, на терену, ево већ неколико година никако да се усугласимо.

Пошто знамо против кога се боримо — а општепозната је ствар да су наши противници пичке — стално се питамо: да ли да на пичке кренемо са бока или да идемо одмах у главу. Има оних који би да се на пичке иде прво а има оних који заступају да се крене са бока. Ако кренемо у главу, кажу једни, пичке могу да се измакну па да нас заскаче са леђа; ако кренемо са бока; пичке, опет, могу да се раздвоје па да нас обухвате. Није проблем уопште, да се разумемо, да ми не умемо са пичкама да се носимо, рвали смо се ми, и још ћемо, ако бог да, са овим пичкама, али се само бојимо да се у том рвању не обрүкамо. Да не каже, после, кад их растуримо, да нас је било пет на једну, или да смо их заскочили на превару.

Јер, кад ми јебемо има да се зна да ми јебемо а не тамо неки фолорант и перери. Осим тога, да не испадне после да се са наше или њихове стране умешао неки страни фактор. (Кад рекох страни фактор, било би добро да на време знамо да немају неког страног фактора код себе па да, кад кренемо да растурамо ове пичке, налетимо на неког црнца.)

Кад бисмо разрешили ту дилему све би било много лакше. Јер, није исто ратовати са неким ко ти је равноправан непријатељ — и по знању, и по вештини, а пре свега по храбрости и величини срца — и са неким за кога сви знамо да је обична пичка. Овако, вероватно највише због тога, и ми и они се ево већ пету годину налазимо у овим проклетим мочварама где нас једу и пију проклетни комарци, крпељи и пијавице.

Иначе, да вас обрадујем: јуче смо код једног нашег младића открили да су му на ногама, између прстију, израсле кожице. Наредио сам свима да не померају прсте на ногама и да их не ваде из воде. Чуо сам да генетичари тврде да је то немогуће — да се човек тако брзо мења — али управо у томе и јесте предност нашег народа. Он се мења и прилагођава свим ситуацијама. Да видимо сад оне пичке од преко пута шта ће. Не могу се они, мој генерале, ни у чему мерити са нама. Због тога помало размишљам и о томе: да ли да пичке потучемо до ногу или да их само бацимо на колена.

Ех, дилеме, дилеме, у вама је суштина сваколиког војевања.

(одломци)

Фрања Петриновић ДВОСТРУКА ЗАМКА

Стара илузија. Дани су протicali у апсолутној озбиљности лепоте, снаге, реда, веровања. Све до тренутка саботаже, безначајне ситуације које руши заклињање свемоћношћу правила. Можда дашак ветра који брка написане странице говора. Тених који се накривно. Непредвиђени кашаљ. Замена партитура. Предосећате најстрашније: у питању је најмоћније оружје које може срушити наш систем. Предстоји нам дуга борба против унутрашњих снага које удружено делују и покушавају нас вратити у стварност. И онда се формирају специјална одељења. Табори. Лагери. Смех престаје и претвара се у залеђени изгубљени смешак фриволности и понизности. Почине. Алтернатива је сувише озбиљна: кршење или поштовање правила. Прокламације којима градим куле од карата. Време је да увежбамо да примамо »нежности« историје.

Шта може бити човекова надокнада за зло и невоље живота? Волтер указује на двоструки божански закон: наду и сан. Прогресивни, напрасно напредни, склони реализацији зацртаног, кратког дана, збуњени и ускомешани спринтери, изгубисмо наду. Сан нам постаде непрекидан, нечисте савести оставдосмо отворених очију. Неправедно изостављање смеха нас збуњује. Је ли то онај танани траг спаса и божанске утехе?

Уверени смо. Једном заувек је изгубљено трагично јединство живота. Све је добро што се лоше сврши. Сутра ће све бити боље, све ће се променити, на послу у љубави, у свему.

У ком чудноватом сплету ходника сам залутао, изгубљен и без смеха. Можда само, као одлика свих нас, помало смешан. Сам себи. Јесмо ли на граници фриволности и потајно се једино смејемо себи. Распршено или искуство? Делић искуства нас учи. Они који су нас учили смеху нису се смејали себи. Прелистајмо странице њихова живота. Звезде немог филма, при чијој појави нам се уста скупљају, заустављајући наглу експлозију грохотног смеха. Макс Линдер је извршио самоубиство, Макс Сенет, сатрвен, крунише своју каријеру у сиротињском дому. Мејбел Норман, његова дугогодишња љубавница и највећа дива немог филма, доживљава да је осумњиче за убиство, да јој забране појављивање на филму и са тридесет и шест година, дрогирана и исцрпљена завршава живот у санаторијуму. Бастер Китон пада у заборав, пијанство, један неуспели брак и у лудницу из које се једва накрају ишчупа. Јесмо ли спремни? Јесмо ли на прагу да унесемо тај свеколики хаос у корпус књижевности, експлозивни неред и аретиновску заједљивост, распршеност Раблеа и издржимо тај готово смртни ударац смеха под чијим чекићем падају громаде окоштала ауторитета, окамењени фосили књижевне догме? Хоћемо ли сачувати главу? Умемо ли се склонити, припазити и опстати упркос праску који ће уследити? Или ћемо, као и увек, само гребати по површини и потихо се смијуљити. Зауоставимо се, примери су стравични. Живот је, готово увек сурово циничан према смејачима дуга језика а ковитлац готово неумитан. Ко се усуђује крочити у предворје веселе књижевности?

(одломак)

Зоран Суботички

КАКО РАЗВЕСЕЛИТИ КЊИЖЕВНОСТ ИЛИ КАКО ПРОБУДИТИ МРТВАЦА

Процес усмрћивања смеха и ревитализације хумора, на Западу, тече у поредо. Нарцистички човек XX века, поринут у меласу мас-медјске слике света, одавно је изгубио дотицај са живом енергијом смеха. Његов слаби ум експлоатише немилојсрдно индустрија свести која своју моћ понајвише заснива на хумору и његовом својству деперсонализације субјекта. Одвојен од истинског ритуала човек постмодерне културе своју позицију очајника конзумирањем производа са траке хумора, опуштености, разбибриге. Смеху је одузета његова критичка димензија, као змији отровника отров, а наместо ње акцентира на је она лудичка, где се смех докида и поништава у саме себе. Смеху је навучена лудачка кошуља хумора, то је његова одећа по последњој моди. Хумор је постао императив дана, он је претворен у тиранију, иако је његова историја неодвојива од историје пада и рушења тираније. Хумор је заробио смех, окувао језик, кородирао мишљење, увукао се у микроципове, у норме понашања, у постелу љубавника. На тврђави постмодернистичке соол-културе виори се застави хумора као њен емблематски знак. Не бити човек-хумора данас има отприлике исто значење као што је имало значење у средњем веку не бити верник, не бити припадник католичке, хришћанске конфесије. Хумору је додељена улога лерка, улога најбољег везивног ткива »усамљене гомиле«. Демократизација културе и појава масе на светско-историјској позорници у модерном смислу уско је повезана са свеопштом хуморизацијом друштва. Најбезболнији начин у просецавања човека и његово свргавање са трона индивидуалитета јесте његово поринуће у безличну, мемљиву плазму хумора. Човек-маса, кич-човек, човек-хумора функционисау на истој таласној дужини, на истој фреквенцији безличности. Хумор се испоставља као продужена рука технологије, уствари као алфа и омега владавине технолошке олигархије. Слободно се може констатовати да је хумор данас незамислив изван простора масовне културе, као што је и масовна култура без хумора нешто као тело без главе, као птица без крила. Њихова заједничка стратегија састоји се у поништењу Другог/различитог као могуће референтне тачке рефлексје. Профитабилна моћ хумора, бар што се ума тиче, је више него бедна. Нема он ту енергију и моћ да уздрма, да узнемири личност у вертикали, да оспори или доведе у питање структуру власти, одређену идеологију, да разбије извесну номенклатуру односа међу људима, он је једна удобна постела која затомљује и отуљује дух. Својеврсна »хуморизација друштвас захватила је све поре и јавног и приватног живота, захватила је све институције па чак и оне које су по правилу тврдокорни браниоци конзервативних схватања. Универзитетски професори све више наликују водитељима забавних емисија, научна грађа презентира се студентима необавезним, হাসкајућим тоном, са таквом реторицом која омогућава да се сваког тренутка може поентирати каквом досетком, нико више не узима за озбиљно политичара који није способен да у своје вербалне наступе не у баца понеку шалу, анегдоту или виц, јавни живот појединца претворен је у пустињу хумора и недотупованог подсмехивања. Од степена површности и моћи »хуморизовања свега постојећег« зависећи и степен прихваћености јединке у некој заједници, колективу, друштву. Данашњи човек је осуђен на хумор и језа га подилази од саме помисли да би га неко могао схватити озбиљно, најзад, да би сам себе могао схватити озбиљно. А опет, смех све мање егзистира у бићу човековом, он напросто није више она духовна сила што испуњава празнину која зјапа и ужасава човека. Из тог хумором исцеђеног и спарушеног човека немогуће је више очекивати здраве салве смеха, у тој житкој матичном мраку изгубили су се сви трагови магијске енергије смеха. На интелектуални трон устоличен је хумор као врховни принцип владавине не-ума.

(одломак)

Јудита Шалго

КАКО РАЗВЕСЕЛИТИ КЊИЖЕВНОСТ?

Мајку треба убити док је млада, тврдили су надреалисти. Већ пре њих рембо је сматрао да песника треба убити док је млад. Као мајку, као песника, као љубавницу, као страст, тако и књижевност ваља убити пре него што поружни, прозле се и смркне, пре но што својим средовечним епским загрљајем угњави и писца и читаоца. Књижевност је пожељна само док је млада, весела, док још не помишља на смрт. Док није постала »права« књижевност, док је још жаровски не-издиференцирано биће умотано у синтетичке синкретичке пелене у којима се времена на време, од кризе до кризе, након сваке своје овоземаљске смрти поново пада као Искупитељ скинут с крста. Овај концепт развесељавања књижевности био би, дакле, превентиван: не допустити књижевности да остари, кресати је стално до корена, јер књижевност је у основи, по својој природи, ако не добра, оно бар весела, а кваре је и растужују култура, цивилизација и уопште свако искуство.

Супротно становиште по којем књижевност није рођена весела него, напротив, тежи радости као врхунцу сазревања такође може да се поткрепи аргументима из арсенала дечје психологије. Психолози су прилично давно — у јеку надреалистичке револуције — утврдили да је радост најслабенија од свих емоција које се јављају на почетку људског живота. Из првобитног дифузног узбуђења новорођенчета из којег се током месеци увек истим редоследом издвајају: узнемиреност, задовољство, љутња, гађење, страх, усхићеност, љубав, љубомора, последња се, негде око двадесетог месеца, издваја и јасно уобличава радост. По овом становишту књижевност се рађа у сузама а умире у веселу, из чега би се могао извести и закључак да књижевност која не умире, бесмртна књижевност, никада није досегла истинску радост, већ остаје заувек слеђена у аморфној узнемирености, у (стваралачкој) љутњи, гађењу, страху или непреврелом усхићењу.

*

Да радост књижевности може да буде смртоносна показује и заплет чувеног поетичког римина Умберта Ека Име руже. Грозничаво настојање неколицине редовника средњовековног доминиканског самостана да се докпају једног фабулозног рукописа, загуљеног па његовог и потом панично скриваног Аристотеловог списка о комедији, (другог дела Поетике), и још одлучније настојање скривача да то по сваку цену спречи стајало је Умберта Ека доброг броја тајанствених убиства. Књига у којој се комедија по могућем катарсичном дејству изједначује са трагедијом опасна је — по схватању средњовековног догматика шпанске провинцијеније — као сам ђаво: таква књига у којој смех, иначе допуштен пуку у сврху »дневне полуције«, посредством високог филозофског ауторитета Аристотеловог бива уздигнут у сферу уметности, допуштала би закључак да је »смиех сврха човјекова«, па би »из ове књиге могла кренути луциферска искра, којом би читав свијет могао планути у новом пожару, и смиех би се указао као ново, чак и Прометеју непознато умеће што укида страх«, а то би могло довести до тежње »да се ослобађањем од страха уништи смрт«. Будући да је, дакле, (књижевни) смех опасан по смрт; књижевне веселице треба, превентивно, уклонити из живота.

На сличне контроверзе око смеха указује и Ријечник библијске теологије** смештајући, абецедно, реч СМЕХ између речи СЛУЖИТИ и СМРТ. Речнички низ односно појмовни след СЛУЖИТИ — СМИЈЕХ (или смех, свеједно) — СМРТ својеврсна је теолошка шифра која се може читати на више начина:

- а) служити се смехом (и служити смеху) смртносно је;
- б) смрт је у служби смеха;
- ц) служити смрти је смешно
- д) смех је у служби смрти, и сл.

И сам Исус злослутно наговештава да смех оних који су задовољни садашњим временом неће потрајати, али да је онима који плачу обећан »смиех коначне радости«. Притом, више је него симтоматично да исти речник третира радост као јединог абецедног посредника између рада и раја (РАД — РАДОСТ — РАЈ), односно као средство (ипак!), а не као циљ: као операцију, бесконачну, претварања паклене ватре у рајски диљ.

(одломак)

Михајло Панчић

МОНТИ ПАЛТОН У НОВИЈЕМ СРПСКОМ ПЕСНИШТВУ

Миодраг Раичевић, Дебеле девојке, Рад, Београд, 1990.

На питање: »Како развеселити књижевност?« — Миодраг Раичевић одговара својим књигама. Наиме, доследно и sukcesивно развијан хуморни елемент представља кључну поетичку карактеристику Раичевићевих до сада објављених збирки песама (Осећајне пјесме и једна коњска, 1984; Чарапе у трави, 1987; Дебеле девојке, 1990), а, у нешто измењеном виду, и patchwork-puzzle романа Опет силована (1990), потписаног псеудонимом Т. Х. Раич. Неоспорно важан сегмент и глобалне стратегије писања унутар корпуса новије српске књижевности (проза: Светислав Басара, Сава Дамјанов, Велимир Ђугус казимир, итд.; поезија: Војислав Деспотов, Небојша Васовић, Миљурко Вукадиновић, итд.), где се чешће јавља као интеракцијски знаачењски слој, а ређе у свом доминантном, чистом виду (што је и логично, с обзиром на електничку природу постмодерног књижевног дела), хумор у писању Миодрага Раичевића јесте и оквир и жижна тачка предочене слике света.

Хумор, наравно, није само смех. Мада је последица — комички ефект — онај пресудни, крајњи детекцијски знак по којем (интуитивно, емпиријски, а не спекулативно) препознајемо на каквим је принципима заснована језичка стварност стиха или прозне реченице, за хумор је подједнако важан и његов нимало весели узрок — онај, још код Аристотела описан, дубински несклад света, којем не можемо ништа друго — до да му се насмејемо. Готово све Раичевићеве песме настају описом, уочавањем, или нглашавањем трајног, онтолошког одуства хармоније. Хаос, преко кога је затегнута глумчева (пишчева) маска има безбој лица, па је и хуморна реакција многолика: некада је по среди гротеска, некада иронија, некада пародија, некада парадокс, а најчешће језички гег (досетка)... Ма колико, наизглед, непретенциозно склопљени, и најпре мотивисани песниковом потребом да се игра, стихови Миодрага Раичевића откривају целу скалу хумора, од оног који је на најмањој цени, и који празни своје потенцијале у једном једином читању, до оног кој је израз аутентичне стваралачке позиције субјекта, прекупираног зонама искуства и језика.

А до те аутентичности (стари критичари би рекли: препознатљивости) песник је стизао постепено, показујући да је овладаваће магијом смеха једна од најтежих вештина у песничком занату. Од прве књиге у којој хумор једва одолева наносима недопеганог сентиментализма и наивне поетске нарације, преко збирке **Чарапе у трави** где је језик већ разигран, стих сигуран и разноврстан, а комичка скала обилно проширена, до прегршти успешних песама **Дебелих девојака** које дефинитивно прерастају логику вица и досетке, и значе један нови, полиперсективан, слојевит песнички хумор, настао мимо богатог типолошког низа у књижевности српског језика (фолклор, надреализам, секта досеткаша, шатровачка поезија...). Раичевићев хумор сведочи глобалну промену егзистенцијалне ситуације, у којој напреслина унутар бића постаје још израженија, па се, сходно томе, и комичка компонентна ближи својим рубним, »тамним« позицијама — црном хумору и гротесци. Равнотежу тој силници Раичевићевог певања чине непрестано позивање на ерос који у ствари крије жудњу за новим додиром (где почива сећање на изгубљени склад) и непресушна »обешчака« црта ослобођење, неконформистичке поетске игре која у свест позива једну монтажно-пајтонску сценографију и визију. Исто то, само мало друкчије, са обилем монтаже, колажа, резова и цитата важи и за каламбурски прозни текст, условни роман **Осет савонова**.

(одломак)

Зоран Ђерић

ЕКСПОНИРАЊЕ СМЕХА У СРПСКОЈ ПОЕЗИЈИ ДЕВЕДЕСЕТИХ

»Егзистенција и поезија у својим темељима и кретањима међусобно су солидарне«, примерио је Слотердијк. И смех и сузе, у свим манифестацијама, видљивим и невидљивим, међусобно су солидарни, наизменично се смењују, надопуњују, прочишћавају нас и оплемењују. Зато их и призивамо, експонирајући прву димензију, смех, јер је до сада и иначе запостављана, маргинализована или једноставно превиђена као примарна, па онда и секундарна потреба, како стваралаца, тако и читалаца.

Ако је живот истрајавање у светској ноћи (Слотердијк), онда је и писање истрајавање у једном таквом животу, а поезија »модел преживљавања« (О. Паз). Како живимо у једном времену које се, поред осталог, проглашава и хумористичким (Жил Липовецки), позабавићемо се, неизбежно фрагментарно и површно, савременом поезијом код нас, настојећи да уочимо, сигнализиремо одређене хумористичке појаве, набој или тек благу усмереност ка том освежавајућем и разновесељајућем певању и стилу, још несвагледивих димензија и последица.

Започећемо, а неком другом приликом, на неком другом месту (и на другим страницама) и привести остварењу једну овако замишљену (и врло мбрициозну) намеру читања поезије у хумористичком кључу. На овом месту биће речо о:

лудичкој хипертрофији Вујине Решин Тућића
хи-фи хумору Војислава Деспотова
new-wave хумору Ивана Негришорца
надреалистичком хумору Милована Марчетића
хиперреалистичком прекомерју Ненада Грујићића
заједљивој иронији Симона Грабовца и Васе Павковића
мултифункционалном хумору Душана Радака
ангажованом и хард хумору Желидрага Никчевића
апокалиптичном хумору Станише Нешића
поетским досеткама Миодрага Раичевића
rock and roll хумору Ђорђа Кубурића...

Уколико смогнемо довољно снаге да »развеселимо« књижевност и поживимо до следеће прилике, преостаје нам да проговоримо о:

иронији и сарказму у поезији Новице Тадића
хумористичком коду код Милутина Петровића
персонализованом и софистицираном хумору Јована Зивлака
хумористичком хедонизму Небојше Васовића
sense of humor или поп-хумору Владимира Коцића
хумористичком кодексу Миљурку Вукадиновића
cool и предузимљивом хумору Душка Новаковића и Слободана Зубановића

light show-хумору Николе Вујчића
вашару знакова Милосава Тешића
васкрсавању средњовековне комике у поезији Звонимира Костића
литургијском хумору Живка Николића и Александра Лукића
о комичности из саме рефлексивности Војислава Карановића
о комичности из нарцистичке хипервеселности Ласла Блашковића
о хумористичком неонихилизму Зорана Ђирића и дргих младих српских песника.

(одломак)

Саса Радојчић

БЕЛЕШКЕ О ПОЕЗИЈИ И МЕДИЈСКОМ ИСКУСТВУ

1. Ослањам, а верујем да у томе писам усамљен, да време и околности постављају захтев да додатно оправдамо своје бављење темом »Како развеселити књижевност«. Мимо свих идеолошких застора, на тесту је пишчев морал, свет више није исти као оног дана када је стигао позив организатора ових разговора. Људи око нас губе кров над

главом, или главу. Има ли ту места академским разговорима? Веселују? Писац се налази пред дилемом о ваљаности разлога за писање и у искушењу је да их потпуно интериоризује. Баш као што ово ратно време поунутарује сукоб између писца и његове идеолошке околине, у моралност пишчеве личности — тако и сумња која одаглед извире утиче да се разлози за симболичку делатност не траже више у нечем »споља«, него у ономе без чега се не може, ма како нам се не допадало, у сопству самом. Рат, другим речима, може да ослободи литературу и последње труни инструментарности; осим уколико она унапред не одлучи да постане инструмент сасвим одређених интереса. На то можда циљају »оци нације« када говоре како је обавеза писца да не изгубе однос према својој обичајности. Па добро, и гађење може бити модел односа према њој. А могло би се испоставити да књижевници (или бар неки од њих) и оци нације говоре о различитим световима, да наступају са темељно различитим животним сценаријима. Да обичајност на коју циљају није иста. И ту је конач покушају оправдања.

2. У наше време су учестали текстови, аналитички или ослоњени на приватне утиске (као што је овај), о томе како се поезија све мање чита, како је згурана у »рецепцијски гето«. Савремена поезија је, тврди се овим текстовима, далеко одмакла слепом улицом нечитаности и све теже може да рачуна на толико потребну повратну информацију. Чињеница професионалних читања се не доводи у питање, осим ако сумња није управљена према заснованости критичких приступа. Али зато је крајње проблематично и само постојање непрофесионалне, »обичне« публике, оне која би поезији (поново, или по први пут) прилазила »чиста срца« и главе неоптерећене теоријским и критичарским предрасудама.

Разуме се да разлоге овоме ваља тражити како на страни публике тако и на страни песничтва »чија« би то публика требало да постане. Књижевност заправо никада није ни била у поседу маса; али такорећи урођеном елитизму књижевног дела, естетички модернизам је додао и програмски растеривање публике. Желећи да по сваку цену афирмише обликовани или садржински новум, модернизам је полако изгубио из вида онога коме та новост мора бити упућена. Са друге стране, естетичке стратегије су се развијале знатно брже од могућности за њихову ваљану ренесију; неприлагодљивост образовног система нипошто није најмање важна карика у том ланцу изазивања сталних неспоразума између модерног уметника (у овом случају песника) и његове »идеалне« публике. И на крају, друга половина двадесетог века је и у глобалним размерама време успостављања и првог цвата нове, праве планетарнекултуре: културе масовних медија. Поезија тек треба да се прилагоди тој култури тренутних (дакле брзих и потрошних) информација, култури комуникације, али и безличне униформности. Данас би било врло тешко, ако не и сасвим немогуће, пронаћи групу људи, или чак појединца, који неби био дотакнут дејством средстава масовних комуникација. Данас не можемо ни да замислимо сопствени живот без тих средстава. Наши преци су, додуше, живели без дигиталних телефона и без видео-уређаја, али карактери њиховог и нашег искуства света нису исти. Промениле су се комуникативне форме: дакле, променио се свет.

Препознајемо ли трагове тог специфичног медијског искуства у савременој поезији? Који предуслови треба да буду испуњени, да би поезија успешно одговорила изазову медијског искуства и укључила га у свој изражајни хоризонт? Које препреке стоје на путу таквом једном »укључењу«?

(одломак)

Миленко Пајић

49 НОВИХ ЗАПОВЕСТИ ИЛИ ИЗВОД ИЗ НЕНАПИСАНОГ ПРАВИЛНИКА »МПС« ИЛИ КАКО СИГУРНО РАЗВЕСЕЛИТИ САВРЕМЕНУ ПРОЗУ

Можда се једно крило тзв. младе српске прозе прећутно држало неких никада дефинисаних и признатих правила понашања и писања. Овде сам прибележио те нове »заповести«, нигде не тврдећи да их и сам поштујем нити да их озбиљно схватам. Уз још једно ограничење: уколико су иоле ваљана ова правила ипак важе само за прозу, никако за целу књижевност.

»Не гнави. Не лужи. Не умуј. Не претеруј... Играј се! Сањај! Маштај, али знај да је свака уобразиља непоуздана (корекција Д. Киц). Разбиј форму! Пробај нешто ново!... Пиши само онда када осетиш јасну унутрашњу потребу. Држи се чврсто свог мотива, ма како безначајан био — тако неш знати зашто пишеш. Слободно изложи план, ништа не скривајући — знаеш како да сачиниш свој текст... Буди духовит, ако ти је то у природи, ако имаш здрав и урођен смисао за хумор... Не мувај са критичарима. Не покушавај да убедиш издавача да је твоје дело комерцијално (он ће то увек боље знати од тебе... Не лажи! Не пањај колеге! Не пиши роман, сем ако можеш да поштујеш сва ова правила и нежелеш да послушаш Борхеса... Лугај! Слободно врлудај и околиши. Прошетај онуда куда те тема понесе или куда ти се једноставно прохте... Разгали себе, пре свега. А ако можеш и ако си толики расипник разгали и своје читаоце... Не понављај се, сем ако си малко расејан или заљубљен. Не скривај жељу да напустиш све пре очекиваног краја... Забележи своје скаредне снове — ово је обавезно. Не стиди се ничега! Пробај и оно што ти се у почетку чини недостижним. Вероватно си у праву, али ипак пробај... Знај да има довољно разлога да се сваки написани текст скрати бар за половину... Буди

свестан своје таштине, толериши је и код других... Избегавај главне јунаке у својим причама. Најбоље је писати приче без икаквих јунака. Уколико твоја прича ипак има јунака — не убиј га! Осим у случају да он сам падне низ степенце... Не чини прељубу са својом јунакињом! Никада не смеи с ума: пука реалност често може понудити много заноснију прељубницу од оне коју креира високопарна или фантастична књижевност... Не кради туђега текста, али из свакога који ти се допадне безобзирно исцеди све сокове... Не сведочи лажно о делима својих пријатеља... Где год ти се учини згодно освежи текст сликом... Напиши поново бар неколико кратких прозних дела; не само ради вежбе, него сасвим озбиљно (као на пример: Врт благословених жена, Љубав на одру, Сан др Мишића, Шума стриборова, Град снова, Сан у унутрашњости јастуге, Мртва а жива, Црна кула итд)... Држи се ведрине, макар и опседнуте (као В. Попа). Сачувај све белешке из младости (Х. Милер). Искористи сваку прилику да пишеш о еротичи или да бар мало еротизујеш свој текст... Буди дрзак — понекад се задовољи првом верзијом текста... Уколико можеш да се насмејеш штампарским грешкама у свом тексту, онда си здрав као дрен и предстоји ти дуг живот... Имај на оку друге писце, али не буди завидљив. Обрадуј се свакој доброј књизи, ма ко да је аутор... Не поетизуј и не стилизуј по сваку цену. Не клони се опшгих места... Пиши док су деца у школи (Маркес). Пиши, уколико на виду нема никаквих љубавних наговештаја... Не посежи за тзв великим темама, јер ће ти се о главу обити. Не лакоми се ни за »малим« темама, мани се »људи са дна«, разних симпатичних сецикеса и лепих радовајки, јер су те теме толико злорабљене да су одавно неупотребљиве... Отараси се издавача који ти додијава (уколико такав уопште постоји)... Не стиди се идеја које су ти пале на памет у WC-у... Не слушај ничија упутства, сем ако желиш да их прекршиш. Састави своја Правила лепог писања и одложи их међу остале исписане папире у најнижи претинац писаћег стола, закључај ту слабашну бравицу, потруди се да изгубиш кључ и размишљај само о неким новим правилима...

Ђорђе Писарева ОСТРВО СУВЕНИРА

Нек нам живи калиф, нека живи калиф! ~~звани интермунијације приме-~~ рени су језику стрипа; то значи — безброј ускличника, упитника, тротачки итд.

Какав урнебес, гунгула разнобојне светиње преплавила багдадске улице, калифов је рођендан!

**

А мршави, усукани везир, шта ли он мисли о томе?

— Доста ми је његових рођендана! Сваке године само купујем поклоне! Не падају они с неба!

Доброћудни, да некажем глупави, слуга има малу примедбу:

— Па, не би'реко! Прошле године си му поклонио ону метеорску каменчину што смо нашли...

— Ах, да... сећам се!

— А, осим тога, теби у решењу о постављењу пише да мораш да поштујеш калифове празнике!

— Добро, добро... идем да нађем неки...

оваква места у стрипу обично су испуњена сликовним писмом (звездице, муње, лобање...) у смислу поске и претње поклон!

**

Ма, карневал у Рију

врло непримерена аналогија: мисли сам на овај данашњи, урнебесни карневал по улицама Рија није ни принети овом багдадском цумбусу! На све стране цика и вика,

огромна пољана прекривена шаторима, надувеним ко погаче у рерни; пилитају се камиле, печени јарци, гутачи ватре, продавци смокава, робови белх зубала итд.

— Погледајте, ено персијских ћилимова, газда!

— Је си л' ти луд?

— А накит од робина?

— Свашта теби пада на памет!

— А мириси Арабије?

— Зар не видиш цену, будало!... ЕВО ШТА ЋУ ДА КУПИМ ОНОМ ДЕБЕЛОМ НЕСПОСОБЊАКОВИЋУ, ПРОКЛЕТ БИО!

ово 'дебело неспособњаковић' односи се на калифа, а оно 'проклет био' па... чињеница је да везир одувек мрзи калифа и да му је једина жеља да постане калиф уместо калифа (то у овој причи уопште није важно)

**

За тезгом баш фаца као каца, не знаш ди му почетак, а ди крај! А тек роба, нека ме Алах сачува — све неке идимидођими стварчице, што б' се рекло: сувенири.

— Али газда, то су драгулије!

— Није важна вредност поклона, већ пажња и начин како се даје!

**

— Пошто ово? —

— Десет пјастера!

— Прескупо!

— Ево овај нож за хартију је девет пјастера!

— А ова камила?

— Осам!

— Ууу... скупа је! А ова са једном грбом?

— ТА?! ТА ЈЕ ЧЕТИРИ ПЈАСТЕРА!

— А има ли нека без грбе?

— НЕМА!... Али чекајте мало, имам нешто специјално за вас!

— Ма немој! —

(одломак)

Мирољуб Тодоровић ПИНГВИНИ ПАДАЈУ У НЕСВЕСТ

У ПАРКУ КОД ЕКОНОМСКОГ ДИВЉАК ВАЉА ТОПЧИЋЕ	ТЕРАПЕУТ	ФРЕСКА
*	пуко му федер стално чешља језик	фрајер ко фрулица — палачинка му око врата
никада не стављам шумњак у гаравицу	како да запушим пљуцу том терапеуту	од тог фрстака направили смо фреску
*		ЧЕТВРТАСТИ ТИПОВИ
ударили смо громозоран фрч физбајн фрајеру	◆	цава и папан на бајлонцу ваљају керију
*	ПУН ЈЕ ЗЕЛЕНИША	*
кварно време у кокошињу нам пингвини падају у несвест	по цео дан би само да љуља врата	имаш ли мало прљавог веша базарим колица
	пун је зелениша а воли да сомује цежулама	*
		иза стакла праве промају четвртасти типови

ИЗВЕШТАЈ СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА ДКВ

Управни одбор је одржао седницу 17. октобра 1991. године. Присутни су били: Миливој Ненин, Миро Вуксановић, Зоран М. Мандић, Војислав Зорић, Петар Вуков и Ласло Л. Блашковић, а председавао је Мирослав Егерић. Седници су присуствовали: Зорослав Спевак, Јован К. Радуновић и Селимир Радуловић.

Управни одбор је разматрао писма Франција Загоричника и Зорослава Спевака, који су реаговали на одговор Друштву словеначких писаца и изразили несагласност са тим саопштењем, јер се по њима у том одговору солидариса са генералом и армијом агресорског духа. Након дискусије у којој су сви чланови Управног одбора изнели своје мишљење, закључено је да се подржава становиште изнето у одговору, а да свако може имати лични став о којем се не треба изјашњавати. Ова два писма нема потребе објављивати у штампи.

Извештај о протеклој Колонији књижевника у Кањижи поднео је Мидивој Ненин, а о Стражиловским сусретима говорио је Мирослав Егерић. Договорено је да се Стражиловски сусрети идуће године одрже у марту, да координатор буде Ласло Л. Блашковић, а да тема буде повезана са овогодишњом: *Мистификације и мистификатори*.

Караван ДКВ одржаће се другом половином новембра у Новом Саду, а биће приређена и велика изложба књига чланова ДКВ издатих у последњих 5 година.

Управни одбор је донео одлуку да у чланство ДКВ прими Татјану

ОРВЕЛОВСКИ ИЛИ
ПРОМЕТЕЈСКИ РОД

(»Политика експрес« пише)

Тридесет девета по реду Књижевна колонија у Кањижи имала је као централну тему интелектуалног дискурса идеју ватре. Деструктивна ватра стварног живота била је инспирација да се присутни писци у својим беседама позову на различите интелектуалне и филозофско-литерарне аспекте једног од базичних, митотворних амблема човекове културисаности и стварања.

Књижевник Раша Попов подсетио је на катаклизничку димензију ватре, и њену уништавајућу моћ, која се »орвелијански« чита у чињеници да нови прекиди ватре носе све више мртвих, подвукави Орвелову тезу да ће у апокалиптичном свету министарства мира, а не рата, форсирати употребу ватре.

* *

У необичном контрапункту личне верзије мађарског језика и беседе о ватри и језику на српском језику Божидар Мандић је уз помоћ Слободана Илића изнео свој литерарни »одговор« на тему. Ова »ни прича, ни есеј« описивала је вертикалу великог пожара, сусрет »снаге Елемента и ништавност глинеог бића«.

* *

Ватра у литератури била је тема излагања Миливоја Ненина. Песникиња Наталија Дудаш прочитала је дужу песму »Гуска у катедрали, о меланхоличним занатима«.

Овогодишња награда за најбољу беседу припала је познатом мађарском писцу Палу Шаферу, једном од оснивача колоније, који је у носталгично-меланхоличној атмосфери и тону, који су пратили овогодишњи скуп писана са кога су многи позвани изостали, изнео бојазан да је то можда последње скупљање у Кањижи, али да би желео, ако прође ова криза тишине, да колонија доживи још четрдесет година.

Он је подсетио на успостављање колоније, када је једна чаша бачена у огледало 1952. на не-

формалном сусрету писаца у Сенти (међу којима су били Ференц Фехер, Борислав Михајловић Михиз, Стеван Раичковић, Тодор Манојловић) била разлог да ти пријатни сусрети »емигрирају« у Кањижу, а под притиском беса неког локалног моћника разљућеног овим инцидентом. Тако је настала једна од најдуготрајнијих књижевних колонија, »чији смисао и надаље треба да остане само ватра писања и говора, и да се таква чува од других« — рекао је Пал Шафер.

М. Мицковић

ДВА ЛИЦА ВАТРЕ

(»Дневник« пише)

Тиса, земља и ватра су три права елемента која су се појавила међу темама стваралаца. Ватра с два лица, добрим и лошим, погодна је тема због актуелне ситуације у земљи, јер ватра је та која нам живот даје али може и да нас опече. Ватра даје светлост мирним ноћима, или је рушилачка, када наоштрена ветровима искочи из заштићених огњишта. Она даје светлост или продубљује дубину мрака, греје нас али и разваја. Овим речима обратио се председник Општинске скупштине Кањиже Ото Шарњаи учесницима 39. колоније књижевника на свечаном отварању.

Поздрављајући учеснике ове манифестације у име Друштва књижевника Војводине, секретар Миливој Ненин подсетио је на пословицу да су ватра и вода добре слуге а зли господари. Учеснике је поздравно и председник Организационог одбора Колоније књижевника Ласло Кањо. Ватра најалост, код нас постаје за господара па је и смисао разговора који су рече поподне почели у заводу за медицинску рехабилитацију и рекреацију у Кањижи да ватра буде мелем који теши, или ране лечи, а не да буде оружје. Темом о ватри, учесници Кањишке колоније бавиће се до 14 септембра.

Првог дана рада Колоније отворена је изложба уметника Иштвана Терека из Палића, а на књижевној вечери на којој су наступали писци представио се на десетак народних инструмената Јанош Врабел из Чоке.

М. Митровић

НОВЕ КЊИГЕ ЧЛАНОВА
ДРУШТВА КЊИЖЕВНИКА
ВОЈВОДИНЕ

1. Милан Тутуров: »Мала Рашка а у Банату«, Зрењанин
2. Милорад Миленковић Шум и Вучица Шћекић: »Пожар срца«, избор из југословенске и светске љубавне поезије, Зрењанин
3. Радивој Шајтинац: »Банатска читанка«, Зрењанин
4. Иван Даников: »Цветање ува«, Зрењанин
5. Ђура Папхархаји: »Путовање на југ«, Нови Сад
6. Ђорђе Кубурић: »Поема о прозном простору«, Суботица
7. Ласло Блашковић: »Молови, хмодике и родике«, Нови Сад
8. Павел Гетејанц: »Калибар револвера«, Нови Сад
9. Бранко Андрић: »Дан за посете болницама«, Нови Сад
10. Војислав Зорић: »Позадина«, Зрењанин
11. Стојан Бербер: »Светлосно извориште«, Сомбор, II издање, 1991.
12. Стојан Бербер: »Код«, Сомбор, 1991.
13. Стојан Бербер: »Знак«, Сомбор, 1990.
14. Бошко Томашевић: »Чувар времена«, Београд, 1990.
15. Бошко Томашевић: »Из искуства битка и пенања«, Београд, 1990.
16. Владимир Гарјански: »Коњ од чудесне моћи«, Титов Врбас, 1991.

НОВИ ЧЛАНОВИ ДКВ
ТАТЈАНА ЛУКИЋ

Рођена 1959. године у Осијеку. Крајем јуна из Осијека дошла у Нови Сад, где је и остала. Објавила је четири књиге песама у исто толико градова. »Повиједање, зачетак појас« 1981. године у едницији Прва књига у Новом Саду. »Шта шутим« у Сарајеву 1984. године. »Избор« је објављен 1985. године у Осијеку, а последњу књигу објавила је у Београду. Било је то »Саслушање« у издању Нолита 1988. године.

НЕНАД ШАПОЊА

Видети под: Овогодишњи добитници Бранкове награде.

17. Милица Мићић-Димовска: »Одмрзавање«, Нови Сад, 1991.
18. Бошко Петровић: »Усмена реч«, Нови Сад, 1991.
19. Вујица Решин Тућић: »Страхоте подземља«, Сремски Карловци, 1991.
20. Спасоје Граховац: »Шум у ходу времена«, Кикинда, 1990.

П.С. Надамо се да ћемо у сваком броју моћи да понудимо десетак нових наслова из прошле или ове године... Уколико смо баш Вашу књигу пропустили да забележимо, подсетите нас... У заједничком је интересу да све књиге буду забележене...

Гласник ДКВ, подлистак »Поља«, година I број 4, издавач Друштво књижевника Војводине, Лазе Телечког 3/1, телефон: 20-133

ВЕСТИ ● ВЕСТИ ● ВЕСТИ ● ВЕСТИ

Караван Друштва књижевника Војводине ће се одржати крајем децембра 1991. у Новом Саду. Планирамо изложбу књига чланова Друштва књижевника Војводине 1986—1991.

Пошаљите по 1 примерак своје књиге на нашу адресу. Помозите да ова изложба буде са што мање пропушта.

Током октобра биће откривена биста Ђорђа Марковића Кодера, коју, поводом стогодишњице Кодерове смрти, подиже Друштво књижевника Војводине — уз помоћ Покрајинског и Општинског фонда културе. Бисту је израдио Јавор Рашајски.

Сусрет преводилаца Југославије »Споне« одржаће се у Новом Саду 25—26. октобра са следећим темама:

- 1) Лаза Костић као преводилац
- 2) Из радионице наших преводилаца — упознавање са оним што се тренутно преводи
- 3) Преводиочева фуснота.

Предвиђена је и посета фрушкогорским манастирима са задржавањем у Крушедолу, манастиру у којем је Лаза Костић провео један део свог живота.

На »Споне« ће бити позвани представници из свих крајева наше земље. Координатор сусрета преводилаца ове године ће бити Арпад Вицко.

Друштво књижевника Војводине у сарадњи са Културним центром Новог

Сада, захваљујући љубазности Љиљане Матић, имало је част да приреди књижевно вече двојици канадских писаца, који пишу на француском језику. Први је био Негован Рајић, човек који је напустио свој језик 1946. године, и Кристијан Бушар, млади канадски писац. Изузетно интересантно вече одржано 14. X 1991. године, обележило је интересовање публике за животну судбину Негована Рајића и занимање Кристијана Бушара за догађаје у Југославији.

У Београду је чувен »клуб књижевника«, место где се окупљају интелектуалци; Сарајево је, пак, својим писцима поклонило вилу Цвијетина Мијатовића... И у градовима са незнатнијом културном традицијом постоје места где се књижевници окупљају. Нови Сад такав клуб нема. Сувишно је говорити да му је такав простор потребан. Било би неопходно, наравно, да клуб буде у строгом центру града.

А Друштво књижевника Војводине би са своје стране учинило све да тај простор оплемени, да постане културно средиште града. Град би добио више него што би дао. Једном речју, клуб ДКВ би био отворен за све поклонике уметности. На тај начин би се људи најразноврснијих идеја сусретали, дружили, учествовали у креирању културног живота, размењивали идеје...

Ту би почињале књижевне вечери, али ту би се и завршавале.

Писци из других крајева би имали где да буду угошћени.

Сада је прилика да јавни живот у Новом Саду добије репрезентативно место.